

קדושה דסידרא AS PART OF ה' ימלך לעולם ועד OF פסוק THE

The ה' מלכותה קאם לעולם ולעלמי עלמאי and its translation: ה' ימלך לעולם ועד: פסוק appear to be out of place following the two פסוקים of קדושה. Because the words appear with their Aramaic translations, it would appear that חז"ל placed the פסוק after the two פסוקים of קדושה in order to relay the message that the פסוק of ה' ימלך לעולם ועד is considered to be a פסוק of קדושה. Such an argument would be in line with the positions of both ר' יקר and רבינו יהודה ב"ר יקר who held that by right the פסוק of ה' ימלך לעולם ועד should have been recited as part of the קדושה of שמונה עשרה in place of the פסוק. Upon further consideration, it can be shown that their positions are flawed. They fail to account for the fact that the reason that we recite these פסוקים as part of קדושה דסידרא is to combine תורה learning and גאולה for the purpose of hastening the קדושה.

Perhaps we need to consider the role that the ה' ימלך לעולם ועד of פסוק plays in סמיכת גאולה לתפלה. While studying the rule of גאולה לתפלה, we neglected to ask the question: to which גאולה were חז"ל referring? גאולה שעבר (יציאת מצרים) or גאולה גאולה? חז"ל placed the פסוק of ה' ימלך לעולם ועד in קדושה דסידרא as part of our effort to hasten the גאולה לעתיד. Does that help us make the argument that חז"ל placed the פסוק of ה' ימלך לעולם ועד within גאולה לתפלה because they viewed the rule of סמיכת גאולה לתפלה as referring to the גאולה לעתיד? רב עמרם גאון undoubtedly had this issue in mind when he wrote the following:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) קריאת שמע וברכותיה—על זאת שבחו אהובים לא—ל ונתנו וכו'. מגביה שפלים משפיל גאים מוציא אסירים פודה עניים עוזר דלים עונה לעמו בעת שועם אליו. תהלה לא—ל עליון ברוך הוא ומבורך, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו וכו'. שבחו גאולים לשמך על שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו. ה' ימלך לעולם ועד. ברוך אתה ה' גאל ישראל. ואין להוסיף דבר על ה' ימלך לעולם ועד. מפני מה? שיש מי שטועה בו ואומר מה שלא תקנו חז"ל כאן, בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם ברוך אתה ה' גאל ישראל.

סמיכת גאולה לתפלה represents clearly stands among those who hold that רב עמרם גאון's position appears to be the following:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז' עמ' ב'—וחותם בגאולה. אמר רבא: קריאת שמע והלל – גאל ישראל, דצלותא – גואל ישראל. מאי טעמא – דרחמי נינהו.

רשב"ם מסכת פסחים דף קיז' עמ' ב'—קריאת שמע. ברכת גאולה שאחר ק"ש: והלל. של ערבי פסחים שחותם גאל ישראל כרבי עקיבא דמתניתין שמספר ומשבח על גאולת ישראל שעברה:

דצלותא גואל ישראל. שאנו מתפללין על העתיד.

followed an opinion that was not universally accepted. It appears that in the חתימה of the ברכה before שמונה עשרה was different: תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א' דף ג' טור ד' /ה"ו-תני, הקורא את שמע בבוקר צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב. ר' אומ' צריך להזכיר בה מלכות. אחרי' אומרי' צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורים. ר' יהושע בן לוי אומר צריך להזכיר את כולן וצריך לומר צור ישראל וגואלו. On page 52 of his book: *היוצרות בהתהוותם והתפתחותם*, Ezra Fleischer provides the following sample of a version of the third ברכה of קריאת שמע according to מנהג ארץ ישראל that has been embellished by a פיוט:

שמע, אמת ויציב כולו עד ואין עוד אלקים זולתיך.
 יודעים בנים / כוח אביהם / על כן מצפים / לישועתו,
 כוחו הודיע / בתוך ארץ מצרים / פרע מהם / בעשר מכות.
 ועל זאת שיבחו אהובים לא-ל ונתנו שיר וזמרה למלך רם ונישא חי וקיים משפיל גאים, אמרו כולם בגילה ברנה בשמחה רבה:
 מי כמכה בא-לים ה' מי כמכה נאדר בקודש נורא תהילות עשה פלא.
 מי כמוך ומי יעשה כמעשיך מגדיל ישועה ועושה נפלאות זה צור ואין דומה לך,
 זה צור ישענו, פצו פה ואמרו:
 ה' מלכינו מלך חי וקים שמך עלינו, ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעלם ועד.
 רגלי מבשר / על הרים תדלגנה / ויאמר לציון / מלך א-להיך.
 ברוך אתה ה' צור ישראל וגואלו.

This חתימת הברכה has not disappeared from Jewish liturgy. It appears as part of the service for יום טובים in מחזורים that include פיוטים. This חתימת הברכה has also been the subject of discussion among אחרונים:

מגן אברהם סימן רל"ו-כתב ב"ח מה שאנו חותמין בא"י מלך צור ישראל וגואלו כשאומרים מערבית אינו נכון דהא אמרי' בפרק ערבי פסחים דקריאת שמע גאל ישראל על גאולה שעברה על כרחך ומיהו בספ"ק דברכות פירש רש"י דוקא שחרית קאי על גאולה שעברה אבל גאולה דערבית קאי גם על לעתיד דכתיב להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות עיין שם. ואם כן אין לזוז מהמנהג: שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן סו'-סעיף יב'-כל מי שלא אמר ברכת אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית אע"פ שיצא ידי קריאת שמע שהברכות אינן מעכבות את קריאת שמע לא יצא ידי חובת המצוה כתיקונה שנאמר להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות. וברכת אמת ויציב כולה הוא על חסד שעשה עם אבותינו שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם, וברכת אמת ואמונה מדבר בה גם על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות אויבינו. כל אלה הניסים התדירים תמיד. ובסוף ברכה חוזר לגאולת מצרים כדי לסמוך לגאל ישראל שהוא לשון עבר. ומה שנוהגים לסיים במערבית מלך צור ישראל וגואלו אין למחות מפני שלשון זה כולל ג"כ לשון עבר שלשון גואל כולל עבר והוה ועתיד.

TRANSLATION OF SOURCES

הריאת שמע וברכותיה (הרפנס) -Al Zos Shibchu . . . Baruch Ata Hashem Ga'Al Yisroel. It is improper to add any words after reciting: Yimloch Hashem L'Olam Va'Ed. Why? There are those who err by adding words that Chazal did not direct that they be added such as: because of our Forefathers save their descendants and bring redemption to their children's children.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמ' ב' -And he ends with redemption. Rava said: concerning Kriyas Shema and Hallel at the Seder, the ending Bracha should be Ga'Al Yisroel. In Shemona Esrei, the ending Bracha should be Go'Ail Yisroel. Why? Because Shemona Esrei is a request for assistance at the present time.

רשב"ם מסכת פסחים דף קיז עמ' ב' -Kriyas Shema-The Bracha of redemption that follows Kriyas Shema. Hallel-The Hallel of the Seder after which we recite the Bracha of Ga'Al Yisroel. That follows the opinion of Rabbi Akiva in the Mishna who holds that what we are doing at he Seder is retelling and praising G-d for the past Redemption. In Shemona Esrei, Go'Ail Yisroel-we are praying for the future.

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק א' דף ג' טור ד' /ה"ו -We learned, he who recites Kriyas Shema in the morning must recall the Exodus from Egypt in the Bracha of Emes V'Yatziv. Rebbe said: he must refer to G-d's hegemony over us. Others say: he must refer to the splitting of the sea and the death of the first born. Rabbi Yehoshua son of Levi said: He must refer to all those events and he must conclude by reciting the Bracha of Tzur Yisroel V'Go'Alo (Rock of Israel and its Redeemer).

Shema, all of the Bracha of Emes V'Yatziv until Ain Od Elokim Zulasecha. Then the following piyutt:

The children know / the power of their Father / therefore they look forward / to His rescue.

He demonstrated His power / within Egypt / He gave them their due / by bringing on the Ten Plagues.

Because of those events the Jewish people praised G-d and lifted their voices in song to the King on high, alive, forever existing, who lowers the haughty; then they sang with joy and in great happiness:

Mi Kamocha . . .Oseh Pheleh.

Who is like You; who can imitate Your actions, who brings rescue, and does great miracles. You are the Rock and nothing is like You.

You are the Rock of Redemption; they opened their mouths and said:

G-d is our King, eternal King, Your name is part of us; G-d is King; G-d has always been King and G-d will reign forever.

My feet will spread the news / over mountains they will jump / He will say to tzion / G-d reigns as King.

Baruch Ata Hashem Rock of Israel and its Redeemer.

מגן אברהם סימן רלו' -The Bach wrote that our practice of reciting the Bracha of Melech Tzur Yisroel V'Go'Alo when we recite piyuttim in Ma'Ariv on a Yom Tov is not a correct practice. His opinion is based on what we learned in the Perek Arvei Pesachim that we recite the Bracha of Ga'Al Yisroel after reciting Kriyas Shema because he have in mind the past redemption. However, Rashi at the end of the first Perek of Brachos explains that only in he morning prayers is the Bracha of Ga'Al Yisroel referring to past redemption but while the Geula referred to in Ma'Ariv is also about the future redemption. Rashi's opinion is based on the verse: L'Hagid Ba'Boker Chasdecha V'Emunascha Ba'Lailos, check that reference. Therefore, we need not disturb our mode of conduct.

שולחן ערוך הרב אורה חיים סימן סו' -סעיף יב' -Whoever did not recite the paragraphs of Emes V'Yatziv in Schacharis and the Bracha of Emes V'Emunah in Ma'Ariv, still fulfilled the Mitzvah of Kriyas Shema because it is not necessary to recite the Brachos of Kriyas Shema in order to fulfill the Mitzvah of Kriyas Shema, but he did not fulfill the Mitzvah as it was meant to be fulfilled based on the verse: to tell about Your kindness in the morning and about Your loyalty at night. The theme of the Bracha of Emes V'Yatziv is the kindness that G-d bestowed upon our forefathers in that G-d rescued them from Egypt, split the Sea and allowed them to pass through the Sea. The theme of the Bracha of Emes V'Emunah is the future. We look forward to the time when G-d will fulfill His promises to rescue us from the oppression of foreign governments, to keep our souls alive and to lead us over the installations of our enemies. These miracles are occurring at all times. At the end of the Bracha, we return to the theme of the Exodus from Egypt in order that the theme at the end of the Bracha match the theme of the Bracha of Ga'Al Yisroel which refers to the past redemption. It is not necessary to shun the practice of changing the ending of the Bracha of Emes V'Emunah to Melech Tzur V'Go'Alo, in Tefilas Ma'Ariv on holidays because the wording of Melech Tzur V'Go'Alo includes within it the past. The word: Go'Ail includes the past, the present and the future.

SUPPLEMENT

Notes To Newsletter 5-44

ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעלם ועד

The composition of the line: ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעלם ועד is one of the mysteries of the סידור. Who composed it and why? It is a good question because the line appears in several important prayers: יהי כבוד, as part of הוצאת התורה on שבת ויום טוב and in אתה הרהרת. The פיוט that is included in this week's newsletter may provide a clue. It can be argued that the line was composed by a פייטן to be recited just before the ברכה of נאל ישראל and as part of סמיכת גאולה לתפלה. It may have been composed to resolve a problem with the "tense" in the פסוק of: ה' ימלך לעלם ועד when it is recited as part of the liturgy. The following question can be asked about the פסוק of: ה' ימלך לעלם ועד: are we not limiting the hegemony of G-d by referring only to the fact that G-d will reign forever; what about reigning in the past and what about reigning in the present. The פייטן was uncomfortable with the congregation referring only to G-d reigning forever. His solution was to add parts of other פסוקים in order that the congregation include all tenses in its reference to G-d's hegemony. We see the שולחן ערוך הרב take the same approach in explaining the word: גואל.

ברוך אתה ה' צור ישראל וגואלו

The ברכה of ברוך אתה ה' צור ישראל וגואלו is the third example of a ברכה that we have encountered that originated as part of מנהג ארץ ישראל but is included in our liturgy. The other two are: עושה השלום and שאותך לבדך בראה נעבוד. Why do we make those changes? I once heard Professor Lawrence Shiffman, Chairman of the Department of Jewish Studies at New York University, opine that during certain periods of the year, חז"ל wanted us to revert to the oldest known form of the ברכה; on ימים טובים and on the ימים נוראים. If you search through Rabbinic literature, you will find that some question the practice asking whether it is proper to change the מטבע הברכה for those ברכות. We observed two examples in this week's newsletter. To those of us who have studied the origin of the ברכות, the question does not arise since those ברכות are not examples of changing a ברכה. They are the מטבע הברכה that חז"ל composed. A פייטן may add to the body of a ברכה but he would never change the חתמית הברכה.